

Ученому секретареві
спеціалізованої вченої ради
Запорізького Класичного приватного університету
О.І. Трохимець

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу
Афонова Романа Петровича
на тему «Адаптивний механізм управління економіко-екологічною
безпекою металургійних підприємств»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.04-економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

1. Актуальність теми дослідження.

Актуальність вибору дисертантом теми дослідження обґрунтована тим, що в сучасних умовах господарювання промислові підприємства України постали перед вибором – забезпечити стійку виробничу діяльність, економічний розвиток і швидке реагування на зовнішні виклики, які стримують реалізацію економічних інтересів та використання конкурентних переваг для рівноцінної конкурентної боротьби, або втратити ринкові позиції та фінансову самостійність. В цих обставинах надзвичайно важливого значення набуває проблема підвищення ефективності та забезпечення стійкого розвитку суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин; формування адаптивних механізмів управління економіко-екологічною безпекою, зокрема, промислових підприємств металургійної галузі. Складність проблеми поглиблюється наслідками війни, яка має місце на Сході України, де зосереджена суттєва частина промислових підприємств цієї галузі.

Крім цього, на сьогодні в загальнодержавному розумінні відсутній чіткий механізм управління економічною та екологічною компонентами безпеки промислових підприємств; існує велика кількість розрізнених

програм і концепцій, але вони не мають системного характеру, а найголовніше – не відображають інтегрованого взаємозв'язку між цими компонентами безпеки. Перераховані передумови доводять об'єктивну необхідність системного підходу до формування механізму управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств, який має теоретико-методичний, інформаційно-аналітичний та прикладний інструментарій забезпечення та дозволяє отримувати актуальну інформацію для прийняття управлінських рішень на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Саме тому дослідження, що проведені автором з метою розробки теоретичних положень та практичних рекомендацій з удосконалення адаптивного механізму управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств, розроблення виважених, ефективних, науково обґрунтованих підходів щодо даного процесу набуває державної ваги і є, як ніколи, актуальними і своєчасними.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і практичних пропозицій дисертації обумовлена використанням законодавства і нормативних актів з питань національної безпеки України, безпеки підприємства, застосуванням загальнонаукових та емпіричних методів економічної науки; вони ґрунтуються на теоретичних положеннях економічної науки, зокрема теорії управління, та практичному досвіді функціонування підприємств металургійної галузі; достовірність роботи підтверджується аналізом значної кількості наукових праць вітчизняних та зарубіжних авторів.

Зміст дисертаційного дослідження переконує, що здобувач використовував методи наукового пізнання: аналізу і синтезу, діалектичного методу, методів спостереження і порівняння, методів

системного аналізу та формалізації складних структур; статистично-економічного, графічного та табличного методів; методу експертного оцінювання, багатофакторного й трендового аналізу; морфологічного та регресійного аналізу; методів економіко-математичного моделювання, функціонально-вартісного аналізу (ФВА); методу інтегрального оцінювання; абстрактно-логічного методу.

Достовірність наукових положень, рекомендацій та висновків підтверджується таким:

– впровадженням результатів дослідження у практичну діяльність ПрАТ «Дніпроспецсталь», ТОВ «СяйвоМет», ТОВ «Метпромсервіс»;

– впровадженням результатів дослідження в роботу Запорізької обласної державної адміністрації при формуванні пропозицій щодо реалізації на рівні державного управління процесів уніфікації й кодифікації законодавчих актів екологічної правової бази; міжбюджетного регулювання надходжень з екологічного податку;

– використанням результатів дисертаційної роботи у навчальному процесі Класичного приватного університету (м. Запоріжжя), що підтверджено відповідними довідками;

– апробацією на 5-ти міжнародних науково-практичних конференціях.

Загальні висновки до роботи є повними, в яких належним чином узагальнено інформацію та відображено авторське бачення вирішення проблеми удосконалення та розвитку адаптивного механізму управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств. Вищевикладене дозволяє зробити висновок про всебічну обґрунтованість та достовірність представлених у дисертаційній роботі наукових положень, висновків і рекомендацій, про високий науковий рівень дисертанта.

3. Ступінь новизни наукових положень дисертації.

Наукова новизна дисертаційної роботи Афонова Р.П. полягає у розвитку теоретичних положень, розробці комплексу методичних підходів

до оцінювання рівня економіко-екологічної безпеки підприємств, згрупованих за встановленими характерними ознаками та адаптації внутрішнього й зовнішнього середовища металургійного підприємства до сучасних вимог господарювання.

Внаслідок здійсненого дослідження отримані результати та висновки збагачують сучасну економічну науку в напрямі пошуку заходів щодо формування адаптивного механізму управління економіко-екологічною безпекою та мають практичне значення. *У процесі дослідження отримано такі найбільш вагомні наукові результати.*

Структуровано модель господарського механізму регулювання діяльності та розвитку промислового підприємства (с. 35 – 36); на підставі сумісного використання фундаментальних підходів теорії управління промисловими підприємствами як соціально-економічними системами (адаптованих до сучасних умов господарювання), структуровано передумови та сформульовано відповідні їм принципи формування адаптивного організаційно-економічного механізму регулювання діяльності й розвитку промислового підприємства (с. 43 – 44).

Сформовано концепцію адаптивного механізму управління економіко-екологічною безпекою металургійного підприємства в контексті національної та регіональної державної політики, яка включає теоретико-методичні основи побудови адаптивного механізму управління економіко-екологічною безпекою; методичні підходи до управління економіко-екологічною безпекою та удосконалений адаптивний механізм управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств Східного регіону України (с. 60 – 65).

Обґрунтовано необхідність внесення змін до законодавства України в частині забезпечення стійкого зростання економіки екологічно невиснажливим способом та уточнено сутність полісемічного поняття «економіко-екологічна безпека промислового підприємства» (с. 68 – 73).

Здійснено моніторинг економіко-екологічної безпеки підприємств

ГМК України у світовому економічному просторі та вирішено багатовимірне наукове завдання встановлення стійких залежностей між індикаторами оцінювання рівня розвитку металургійної галузі та показниками зростання економіки в окремих країнах при міждержавному порівнянні (с. 96 – 124), що дозволило запропонувати концептуальну модель, яка дозволяє ідентифікувати економіко-екологічну безпеку підприємств ГМК Східного регіону України; ґрунтується на використанні системного, індикаторного, ресурсно-функціонального та програмно-цільового підходів; включає системи індикаторів оцінювання економіко-екологічної безпеки, розрахунок яких виконано для групи ідентичних металургійних підприємств (с. 137 – 150).

Побудовано та обґрунтовано структурно-функціональну модель адаптивного механізму управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств, яка складається з теоретико-методичного інструментарію, оцінювально-аналітичного інструментарію та прикладного інструментарію (с. 167); включає вдосконалений механізм розрахунку сум екологічного податку з урахуванням його щільного взаємозв'язку зі змінами в господарській діяльності металургійних підприємств (організаційними, економічними, техніко-технологічними) (с. 157 – 160) та оптимізаційний захід з регулювання діяльності металургійного підприємства шляхом запровадження «утилізаційного збору» як компенсаційного механізму (с. 209 – 214) та інструментарій нормативно-правового забезпечення економіко-екологічної безпеки металургійних підприємств (с. 184 – 196, с. 214 – 216).

Запропоновано науково-методичний підхід до адаптації внутрішнього й зовнішнього середовища металургійного підприємства до сучасних вимог господарювання, який органічно поєднує економетричні методи, метод експертних досліджень, прикладний інструментарій інтегрального оцінювання, адекватність якого доведено за допомогою системи емпіричних досліджень для групи ідентичних підприємств Східного регіону України (с. 216 – 229).

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Результати досліджень знайшли відображення у 14 наукових працях загальним обсягом 7,14 ум.-друк. арк., з яких у фахових виданнях опубліковано 6 робіт загальним обсягом 4,79 ум.-друк. арк. Опубліковані праці та автореферат дисертаційної роботи відповідають змісту дисертації й характеризують наукові доробки автора відповідно до вимог МОН України. В авторефераті в повній мірі розкрито основні наукові результати, які отримано в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації роботи. Автореферат ґрунтовно розкриває зміст дисертації, в ньому відсутні надмірні подробиці та інформація, якої немає в дисертації.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

За своєю структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, встановленим до кандидатських дисертацій. Дисертація складається із вступу, трьох розділів і висновків, викладених на 279 сторінках машинописного тексту. Робота містить 30 таблиць, 16 рисунків, 19 додатків та список використаних джерел зі 210 найменувань.

6. Важливість для науки і національного господарства результатів дослідження і рекомендацій щодо їх подальшого практичного використання.

Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності підприємств ГМК різних форм власності та організаційно-правових форм господарювання при вдосконаленні підходів до управління економіко-екологічною безпекою підприємств; теоретичні положення дослідження доведені до рівня практичного використання металургійними підприємствами Східного регіону України, а також використовуються у

роботі органів виконавчої влади Запорізької області в частині удосконалення державного управління процесами уніфікації й кодифікації законодавчих актів екологічної правової бази і міжбюджетного регулювання надходжень з екологічного податку.

Результати дисертаційної роботи знайшли своє практичне застосування, пройшли апробацію та прийняті до використання в діяльності таких металургійних підприємств Східного регіону України: на ТОВ «СяйвоМет» (довідка від 17.03.2020); на ТОВ «Метпромсервіс» (довідка від 20.04.2020); на ПрАТ «Дніпроспецсталь» (довідка від 27.05.2020).

Авторські розробки використовуються у навчальному процесі Класичного приватного університету при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Податковий менеджмент», «Стратегічне управління підприємством», «Економічна безпека підприємства» (довідка № 80 від 19.05.2019).

7. Дискусійні положення і зауваження за змістом дисертації.

Враховуючи ґрунтовність і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих автором у дисертації, вважаємо, що деякі з них є дискусійними і потребують уточнення.

1. Автор доводить, що складовою моделі господарського механізму (рис. 1.1, с. 36) є механізм стимулювання та колективної мотивації, але в тексті дисертації не обґрунтовано, яким чином колективна мотивація впливає на економіко-екологічну безпеку промислового підприємства.

2. У дисертаційному дослідженні застосовано системний підхід до групування металургійних підприємств за виявленими характерними ознаками, сформовано три групи підприємств (по три підприємства в кожній групі) (с. 61 – 62), але у подальших дослідженнях використано лише підприємства першої групи (ПрАТ ММК ім. Ільїча, ПАТ «Запоріжсталь»,

ПрАТ «Азовсталь»). На нашу думку, для обґрунтування такого вибору доцільно надати детальну характеристику груп підприємств (табл. 1.3, с. 61) та довести ідентичність підприємств першої групи.

3. В дисертації на с. 70 наведені статистичні дані щодо загрозливого рівня загального обсягу утворення відходів промисловими підприємствами (при характеристиці, навіть, використовується така величина, як секстальйони кілограмів забруднюючих речовин), але вони подані в текстовому форматі. Зазначена теза набула би більшої наочності та інформативності у разі використання табличних і графічних методів зображення зазначених даних.

4. Автором, використовуючи «Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства», відібрано двадцять індикаторів оцінювання економіко-екологічної безпеки металургійних підприємств Східного регіону України (с. 139 – 140). В роботі не представлена аргументація актуальності відібраних індикаторів.

5. В табл. 2.9 (с. 154) автором здійснено розрахунки оцінної динаміки умовної відповідності обсягів промислової продукції рівню сплаченого екологічного податку для групи ідентичних підприємств (ПрАТ ММК ім. Ільча, ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Азовсталь»). На нашу думку, необхідно було б навести окремі розрахункові таблиці окремо для кожного з ідентичних підприємств.

6. На рис. 3.1 (с. 184) автором розроблено прикладний інструментарій регулювання законодавчої та нормативно-правової бази розвитку металургійних підприємств у напрямку економіко-екологічної безпеки. Слід пояснити, в чому, на думку автора, полягає державна підтримка елементів інноваційної інфраструктури.

7. Робота виграла б якщо розглядувані проблеми мали гермінативний контекст. Тобто їх розгляд відбувся у соціальному плані за замкнутим циклом.

Проте, висловлені зауваження і зазначені недоліки не знижують позитивну оцінку теоретичного рівня та практичного значення результатів дисертаційної роботи Афонова Р.П.

Заключний висновок по дисертації.

Таким чином дисертаційна робота Афонова Романа Петровича «Адаптивний механізм управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств», є завершеною науковою працею, яка містить вирішення важливої наукової проблеми, має наукову новизну, теоретичне і прикладне значення.

Дисертація за змістом й якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук. Вибрану тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; завдання дисертаційної роботи в цілому виконано. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

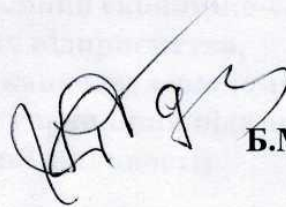
Автореферат дисертації розкриває основні її положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

В цілому дисертаційна робота на тему «Адаптивний механізм управління економіко-екологічною безпекою металургійних підприємств» відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 та 14 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 на здобуття наукового ступеню кандидата

економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), а її автор, Афонів Роман Петрович, заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата економічних наук.

Офіційний опонент:

Професор кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя, Міністерства освіти та науки України, доктор економічних наук, професор

Б.М. Андрушків

Підпис професора кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг, Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, д.е.н., проф. Андрушківа Б.М. засвідчую:

Вчений

к.т.н.

дот. І. Пулюя

Крамлар Г.М.

